

ПРОГРАМ СЛУШНОГ ТРЕНИНГА УЧЕНИКА СА КОХЛЕАРНИМ ИМПЛАНТОМ

Мелиша Голубовић, Драјана Сивановић

Школа за оштећене слухом-наглуве „Стефан Дечански“, Београд

Процесор њура мојућности слушања у различитим ситуацијама и окружењима, али колико ће дете добро чути и разумети зависи од више фактора: функционалне способности слушног нерва, доба у тренутку уградње кохлеарног импланта, комуникационих способности детета, окружења детета.

Циљ овог рада је приказивање садржаја програма индивидуалног слушног тренинга деце са кохлеарним имплантом до кога се дошло вишегодишњим радом са овом децом. Садржаји индивидуалног слушног тренинга састоје се од слушног препознавања и перцепције одређеног говорног материјала предвиђеног програмом за сваки ниво слушања.

У Школи „Стефан Дечански“ на рехабилитацији је од 2000. до 2013. године било 52 кохлеарно имплантиране деце. Програм индивидуалног слушног тренинга који је проистекао из наше вишегодишњега рада са к.и. децом у школи, садржи четири нивоа. Сваком детету прилазимо посебно и примењујемо одговарајући ниво садржаја програма.

Први ниво: детекција звука (има-нема); дискриминација звука; слушање и разумевање говора и језика.

Други ниво: сујрасеменитална дискриминација; идентификација звукова из окружења; слушање и разумевање говора и језика.

Трећи ниво: слушање и разумевање звукова из окружења; слушање и разумевање говора и језика.

Четврти ниво: слушање и разумевање говора и језика; ујошреба шелефона.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: кохлеарни импланти, деца, програм, слушни тренинг

УВОД

Након уградње кохлеарног импланта и укључивања процесора, постоји више стадијума аудитивног развоја кроз које дете пролази у процесу учења слушања и говора. Велики број људи је укључен у процес ре-хабилитације која траје више година. Добра ре-хабилитација захтева програм слушног трнинга који ће детету омогућити да постигне ниво слушне и вербалне комуникације на коме може да разуме информације ради учења, да прати захтеве у учионици и да изрази своје потребе и мисли одраслима и својим вршњацима (М.Голубовић, Д.Стевановић,2010).

ЦИЉ РАДА

Основна идеја овог програма слушног тренинга јесте да научи к.и. ученика да опажа нове звуке из окружења, да разуме њихово значење и да научено користи у свакодневним ситуацијама. Акцент је увек на учењу говорне комуникације путем слушања. Циљ овог рада је приказивање садржаја програма слушног тренинга кохлеарно имплантираних ученика до кога се дошло вишегодишњим радом са њима.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДЕ

У школи за оштећене слухом-наглуве „Стефан Дечански“ у Београду, од 2000. године ради се са децом која имају уграђени кохлеарни имплант. Од тада се указала потреба за специфичном организацијом часова слушних и говорних вежби. Током 13 година на рехабилитацији је било 52 К.И. ученика. Часовима слушних и говорних вежби на нивоу школе у школској 2012-2013. години је обухваћено 29 К.И. ученика од 3,5-18 година старости. Дугогодишњим искуством дошли смо до закључка да методологија рада и садржаји слушних и говорних вежби изискују посебан програм рада са кохлеарно имплантираном децом (Д.Стевановић, М.Голубовић,2011.).

Овај програм укључује слушне, говорне и језичке циљеве, од којих су сви они од великог значаја за способност комуникације имплантиране деце, чији редослед не зависи од хронолошког узраста детета већ од године уградње кохлеарног импланта.По овом програму је рађено са 30 К.И.ученика.

Циљ слушних и говорних вежби деце са К.И. је развој способности слушне и говорне комуникације кроз слушну стимулацију која се одвија

истим редоследом као и код чујуће деце, што води успешнијем савладавању васпитно – образовних садржаја (O'Brien D, 2002.).

Задаци:

- да се развије дететова свест о постојању звукова и гласова из околине;
- да се развије слушна контрола;
- да се уоче прозодијски елементи говора (ритам, интензитет, трајање);
- да се допринесе развоју вербалних вештина изражавања како би што боље користили кохлеарни имплант;
- ширење вокабулара је један непрекидан задатак којим се треба бавити ради успешније слушне и оралне комуникације у свакодневним животним ситуацијама.

Садржај програма слушног тренинга састоји се од слушног препознавања и перцепције одређеног говорног материјала предвиђеног програмом за сваки ниво слушања.(A.G.Bell,1994).

Материјал за слушни тренинг састоји се од звукова из природе и животне средине, речи, синтагми, кратких реченица и фраза из свакодневног живота.Избор звукова и речи је тематски, по областима.

ПРОГРАМ СЛУШНОГ ТРЕНИНГА К.И. УЧЕНИКА

ПРВИ НИВО

1. ДЕТЕКЦИЈА ЗВУКА (има– нема)

У почетној фази привикавања на кохлеарни имплант и спектар звукова дете вежбањем постаје свесно постојања неког звука.

- Слушање тонова; шумова
- Слушањем и уочавањем датог тона дете треба да даје одговор само „има“ или „нема“
- Слушање вокала и изолованих гласова С, Ш, М
- Слушање звукова из околине
- Одређивање правца звука и локализација звучних извора у простору

2. ДИСКРИМИНАЦИЈА ЗВУКА

- Вежбе за дискриминацију трајања звука (кратак звук –дуг звук)
- Вежбе за дискриминацију броја сигнала (један, два ...)
- Разликовање два степена интензитета датог сигнала (слаб-јак; слаб-слаб; јак-слаб; јак-јак)
- Вежбе ритма 2/4, 3/4, 4/4
- Вежбе за слушање и разликовање вокала и изолованих гласова С,Ш,М
- Вежбе за препознавање и разликовање звукова из окружења
- Слушање ономатопејских звукова и шума из природе
- Разликовање говора од других звукова

3. ВЕЖБЕ ЗА СЛУШАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА И ЈЕЗИКА

- Имитирање и спонтано изговарање вокала
- Имитирање и спонтано изговарање изолованих консонаната С,Ш,М
- Идентификовање свог имена

ДРУГИ НИВО

1. СУПРАСЕГМЕНТНА ДИСКРИМИНАЦИЈА

- Разликовање високих, средњих и ниских тонова
- Дужина вокала
- Разликовање интонације
- Дужина речи
- Дужина реченице (разликовање броја речи у реченици)

2. ИДЕНТИФИКАЦИЈА ЗВУКОВА ИЗ ОКРУЖЕЊА

- Препознавање музичких инструмената
- Свет звукова из природе и животне средине, гласови људи и оглашавање животиња

3. СЛУШАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА И ЈЕЗИКА

- Слушање изолованих консонаната

- Слушање логатома који прате редослед слушања изолованих консонаната
- Слушање и идентификација речи које почињу одређеним гласом
- Разумевање упутстава, наредби и питања : Где? Ко? Шта? Покажи! Дај! Узми!
- Вежбе за просторну оријентацију
- Идентификација бројева
- Идентификација боја – у комбинацији са усвојеним појмовима (именицама) и бројевима.

ТРЕЋИ НИВО

1. СЛУШАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ЗВУКОВА ИЗ ОКРУЖЕЊА

Звукове из окружења који су усвојени на другом нивоу вежбати тако што ће дете осим слушања и идентификовања и именовати бића, предмете и појаве које их производе.

2. ВЕЖБЕ ЗА СЛУШАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА И ЈЕЗИКА

- Вежбе за развој вокабулара који укључује именице, глаголе, придеве, бројеве, предлоге, прилоге, заменице, везнике и речце.
- Слушање и разумевање појмова кроз следеће области:
 - а. познати предмети које дете може да види у својој околини
 - б. Мање познате ствари
 - в. Породични односи, занимања
 - г. Радње
 - д. Географски појмови
- Проширивање усвојених појмова у просте реченице питањима: Ко је то?, Шта је то?, Где је? Шта ради?, Ко има?, Шта има?, Колико?, Каква је?, Чије је?, Од чега је?, Шта волиш?...
- Слушање и разумевање простих реченица
 - Самостално постављање питања на дате просте реченице
 - Употреба глагола у садашњем, прошлом и будућем времену
 - Слушање основних, редних и збирних бројева
 - Свакодневне фразе и конвенционална питања
 - Слушање прича – помаже развоју акустичке пажње. Развија језичко памћење, способност имитације акцента, мелодије, и других изражајних елемената говора.

ЧЕТВРТИ НИВО

1. СЛУШАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ЗВУКОВА ИЗ ОКРУЖЕЊА

Звучне приче-идентификација звука и слике говором, усмено описивање

2. СЛУШАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА И ЈЕЗИКА

- Вежбе за фонемски слух
- Слушање сложених реченица и одговарање на питања
- Реченица, њени чланови и односи међу њима
- Диктат реченица са познатим садржајем и реченица са непознатим садржајем
- Слушање и разумевање разних прича, бајки, басни и песама
- Учење стихова и њихово изражајно рецитовање
- Вежбе за разумевање упитних реченица са и без читања са усана
- Вежбе за разумевање разговора без читања са усана
- Конверзација у различитим ситуацијама

3. УПОТРЕБА ТЕЛЕФОНА – *телефонски тренинги*

Прва фаза је вежбање правилног јављања на телефонски позив помоћу телефона играчке. “Хало! Овде је...”.

Друга фаза су вежбе путем правог телефона, прво фиксног, а затим мобилног који треба да је компатибилан са уграђеним кохлеарним имплантом (М.Голубовић, Д.Стевановић, 2007).

ЗАКЉУЧАК

Није могуће предвидети колико ће добро и брзо к.и. дете остварити напредак, али је зато могуће олакшати му учење тако што ће му бити обезбеђен одговарајући програм слушног тренинга.

На основу досадашњег рада са к.и. децом по овом програму слушног тренинга можемо да закључимо да је велики број ове деце постигао бољи слушни и говорно језички развој.

Овај програм се показао као веома користан за рад на кључним функционалним аспектима као што су слушна пажња, концентрација и слушно памћење.

Од 30 ученика са којима је рађено по овом програму, 16 К.И. ученика је постигло четврти ниво говорно-језичког развоја, као што су: добра артикулација, разумљив говор, разумевање саговорника без читања са усана, разговор телефоном.

Школовање у редовном систему образовања је наставило 9 ученика.

ЛИТЕРАТУРА

1. A. G. Bell (1994). *Auditory – Verbal therapy for Parents end Professionals*. Association for the Deaf, Washington DC, Estrabook W.
2. Голубовић М., Стевановић Д.(2007).*Слушни тренинги деце са кохлеарним имплантом*, Врњачка Бања.
3. Стевановић Д., Голубовић М.(2008). *Дилеме и питања са којима се сусрећемо у раду са кохлеар имплантираном децом*, Златибор.
4. Голубовић М., Стевановић Д.(2010). *Организација слушног тренинга деце са кохлеарним имплантом*, Битола-Македонија.
5. Голубовић М., Стевановић Д.(2010).*Приручник за родитеље деце са кохлеарним имплантом*, Београд.
6. Стевановић Д., Голубовић М.(2010). *Приказ часа слушног тренинга кохлеарно имплантиране деце са удруженим сестима*, Златибор.
7. Голубовић М., Стевановић Д.(2011).*Садржај програма индивидуалног слушног тренинга деце са кохлеарним имплантом*, Златибор.
8. O'Brien D.(2002). *The Cochlear Implant, Parents Tell Their Story*. South Australia.
9. Стевановић Д., Голубовић М.(2011). *Рехабилитација деце са кохлеарним имплантом у школи „Стефан Дечански“*. Загреб.
10. I.Koroleva, (2011). *Methodological approaches to rehabilitation of prelingually deaf children after cochlear implantation- „Auditory method“*. Zagreb.

AUDITORY TRAINING PROGRAM FOR COCHLEAR IMPLANTED PUPILS

MELITA GOLUBOVIĆ, DRAGANA STEVANOVIĆ
School for Hearing Impaired „Stefan Decanski“, Belgrade

SUMMARY

Processor provides the option of listening in different situations and environments, but the ability of a child to hear and understand depends on several factors: functional ability of auditory nerve, age at the time of installation of cochlear implant, communication skills of the child, the child's environment.

The contents of individual auditory training consist of auditory recognition and perception of spoken material comprising a specific program for each level of listening.

Rehabilitation process, in the school "Stefan Decanski", has included 52 CI children from the year 2000 to 2013. Individual auditory training program that resulted from our many years of working with CI children in school consists of four levels. We approach each child individually and apply the appropriately level of program content.

First level: detection of sound (yes – no); sound discrimination; listening and understanding of speech and language.

Second level: discrimination of suprasegments; identification of environmental sounds; listening and understanding of speech and language.

Third level: listening and understanding of environmental sounds; listening and understanding of speech and language.

Fourth level: listening and understanding of speech and language; telephone usage.

KEY WORDS: cochlear implant, children, program, auditory training